

Den ogripbara konfliktens natur och dess upplösning

av Bengt-Åke Wennberg

Ett mer pregnant ord för samarbete är **samhandling**

Det vill säga att personer i en social kontext *väljer* att koordinera sig så att utfallet blir det önskade. För att skapa en samhandling krävs därför en kommunikation mellan aktörerna där både deras erfarenheter, kunskaper, ambitioner och etik beaktas.

En sådan kommunikation hindras av de "diskurser" som de olika aktörerna är fångade i. Dessa diskurser kan göra att man ständigt säger emot de argument, och försök till realistisk analys, som förs fram av andra aktörer.

Den 8 juni skriver [Johan Hakelius en krönika i Aftonbladet](#). I denna konstaterar han att det är närmast omöjligt att få till stånd en sansad diskussion om vårt behov av ett försvar. Ett skäl till detta är att flera debattörer i diskussionen förnekar att det finns något hot. Många hävdar istället att en satsning på försvarsmakten skulle öka risken för militarisering och att sannolikheten för att Sverige skulle hamna i konflikt då ökar.

Johan Hakelius skriver att man blixtnabbt får mothugg om man nämner att Ryssland innebär ett hot. Man får upprop MOT att ta Rysslands upprustning på allvar, MOT att se till att försvaret fungerar, MOT en ryssfobi och MOT en militarisering av Norrland. En sådan position omintetgör varje seriös diskussion om sakfrågan, vare sig det vore så att den ena eller andra parten har rätt. Vår fråga blir då. Hur skulle en sådan låsning i debatten kunna hanteras? Vad är det för rädsla som här uttrycker sig, och som gör ett sakligt samtal om konflikten och försvarsfrågan omöjligt?

[Annika Borg skriver den 22 juni i en krönika](#) i bloggen "Det goda samhället" att den svenska debatten kring konflikterna i Mellersta Östern är naiv. [Den socialdemokratiska bloggaren Johan Westerholm skriver i Dagens Samhälle](#) att den socialdemokratiska politiken av okunnighet sviker sina värderingar och behandlar krigshetsarna som om de vore legitima "frihetsrörelser".

[Peter Wolodarski konstaterar i DN](#) att Putin och ryska representanter hotar oss med att om vi gör "åtgärder" som hotar deras intressen så måste de i sin tur vidta "åtgärder" mot oss. Wolodarski avslutar artikeln med påståendet att vänskap inte byggs med hot och lögn. Naturligtvis inte

[Sven Hirdman försvarar i DN](#) det ryska beteendet med att det finns en urgammal paranoia mot väst i det ryska samhället. Det borde vi förstå. Sakfrågan är emellertid att hot och lögn bara används när det redan existerar ett krigstillstånd. I paranoian ingår att konflikten i motpartens föreställningsvärld är ett faktum. Hur gör man då?

[Patrik Engellau följer upp denna diskussion med en krönika i "Det goda samhället"](#) om "Den stora förvirringen". Det vill säga att det finns en stor klyfta mellan den officiella diskussionen och det som faktiskt pågår i Sverige och världen. Sakfrågan – hur vi skall förhålla oss till vårt försvar av Sverige – är inte den enda fråga som lider av denna typ av låsning.

Om jag har rätt så finns det grundläggande föreställningar som bygger på okunnighet om fenomenet interaktiva processer, och som underblåser denna förvirring. Det finns därför anledning att fördjupa sig i frågan vad det är som händer i dessa debatter och samtal.

Ett viktigt skäl till den handfallenhet som alla debattörerna pekar på tycks vara att en konflikt är ett interaktivt fenomen. Interaktiva fenomen är dåligt belysta både i forskningen och i den allmänna debatten. En förklaring till att Johan Hakelius möter de reaktioner han gör, att Johan Westerholm kan säga att socialdemokratins åtgärder bryter mot deras egna värderingar och att Annika Borg upplever debatten naiv, kan således vara att vi alla saknar grundläggande kunskaper om de interaktiva fenomenens karaktär.

När argumenten tryter tar man gärna till brösttoner eller anklagar varandra för att ljuga, vara naiva, vara omoraliska eller illojala. Alla debattörerna gör detta mot varandra. Detta är naturligtvis i sig kränkande. Så blir det tyst. De som tystnar är då inte i första hand rädda för själva konflikten – Man är istället rädd för att tala om den. Om man säger "fel" kan man göra bort sig. Genast finns det de som vet bättre. Vem vill bli kallad lögnare, naiv och

dumsnut. Man kan till och med bli "utvisad" och hemskickad från mötet som en av Mona Sahlins medarbetare blev.

Just när det gäller konflikter bygger nog denna handfallenhet i samtalet på att det finns en slags inbyggd och diffus rädsla, som gör det svårt att formulera tankar om just konflikter. Talet om konflikter verkar ha en tendens att förstärka dem. Man anklagar gärna den ena eller andra parten för att driva på konflikten. Denna anklagelse är kränkande och kan förstärka den.

Hos många finns därför en känsla av att "talar man om trollen står de i farstun". Kanske vill man inte heller väcka den björn som sover. Säkert har många av oss mötts av uttrycket "sticker Du upp så smäller det!" Vilket förstås, enligt Peter Wolodarski är en variant av vad Rysslands representanter använder sig av.

Men om hotet är reellt hjälper det naturligtvis inte att blunda för det. Vår fråga blir då – hur skulle man kunna befrämja en bättre och ökad precisering av kunskapen om interaktiva fenomen. Fenomenet "konflikt" är då ett utmärkt arbetsmaterial.

Lät oss börja med några fakta som inte verkar vara ifrågasatta av någon. Konflikter är en växelverkan. Du säger eller gör något som svar på något jag säger och gör och jag ger ett gensvar på det – och så fortsätter det. Konflikten är liksom alla interaktiva skeenden en pågående process. De konflikter som jag här refererat till, diskuteras i offentligheten. Vi kan dock känna igen dem privat och från vårt vardagsliv. De finns i stort som smått. Allt från bråket i sandlådan till oenigheten om exempelvis den så kallade rättsskandalen kring Quick-fallet.

Samma mönster går också igen när vi fångas av de mer grandiosa berättelserna i TV om Henrik den VIII och hans konflikt med påven, om Napoleon och hans konflikt med England, om Hitler och hans konflikt med Ryssland och så förstås nu om Putin och hans konflikt med västvärlden. Vi saknar verkligen inte empiriskt material.

Man kan utifrån studera dessa processer, och hur de framskrider mellan de som är inblandade. Historierna visar sig då ha ett mönster som jag tror är allmänt bekant hos de allra flesta. Detta mönster har Friedrich Glasl dokumenterat. Han konstaterar att det verkar finnas en slags konflikttrappa som kan beskrivas enligt nedanstående bild.

Rädslan för att förstärka nedstigandet i trappan är befogad. Så fort man passerar första steget så leder det interaktiva samspelet enligt Glasl till ett skeende där den slutliga lösningen är att kriget står för dörren och att någon – eller bägge – förlorar sin självständighet och beslutanderätt över den fråga som konflikten handlar om. När man väl hamnat i trappan verkar det finnas få möjligheter att ta sig ur den, även om de flesta önskar det.

Det är kanske därför konflikten förnekas. Man kanske, när förnekelsen sätter in, redan insett att konflikten har passerat den punkt då man inte ser några möjligheter att undvika att den förvärras. Vad man än säger så förstärks motsättningarna. Hirdman hävdar exempelvis att betydelsefulla aktörer i Ryssland är fast övertygade om västvärldens ambition att dominera världspolitiken. Det kan man förstås inte tillåta. IS kalifat har som utgångspunkt att skydda sina anhängares trostillhörighet genom att dominera den religiösa förkunnelsen. En annan laglig grund än den egna tolkningen av koranen kan man inte tillåta.

Intressant nog blir även Marockos kung, som enligt Annika Borg hävdar religiös tolerans, ett "överhuvud" – och därmed en likadan principal – även om han är en god sådan. Vill man inte underordna sig hans tänkbara enväldiga beslut, vilka de nu kan vara, så blir han en fiende för alla de, som också vill vara herrar på täppan och få just sin tro legaliserad.

Därmed blir också Engellaus ståndpunkt om behovet av en "sanning" tveksam. Vem skall kunna definiera denna sanning, varför och hur? Vad händer med alla dem som inte vill tro på och underordna sig just denna specifika sanning – även om den är trovärdig? Konflikten försvinner inte. Den förstärks.

När Wallström hävdar en feministisk utrikespolitik och mänskliga rättigheter, vad tar hon sig då för position? Försöker hon bli en profet som

alla de andra? Kan hon jämföra sig med Mohammed? Kan hennes ambition till och med leda oss in i en konflikt med redan existerande diktaturer och patriarkat – exempelvis Ryssland. Kan vi då, när en sådan konflikt blommar ut, behöva ett försvar, som nu ingen vill diskutera? En dag kanske vi hamnar där, eftersom vi inte kan vara säkra på att ”sanningen” och det ”goda” segrar alldeles av sig självt – vem vet?

Vår slutsats är att dessa frågor inte kan besvaras förrän vi gemensamt förstår, och känner oss trygga med, att vi vet hur vi skulle kunna ta oss ur en konflikttrappa när vi väl börjat gå nedåt i den. Att vända andra kinden till verkar inte vara den rimligaste och mest realistiska lösningen. Inte heller att gömma sig i källaren och hålla för öronen, munnen och ögonen.

Referenser

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/wEVd81/de-som-faktiskt-vet-nagot-hamnar-direkt-i-underlage>

<https://detgodasamhallet.com/2015/06/22/religious-know-how-crucial-for-combating-radicalization/>

www.dagensamhalle.se/nyhet/s-bidrar-till-mellanoesterns-destabilisering-16528

<https://www.dn.se/debatt/tio-myter-och-missforstand-om-svensk-sakerhetspolitik/>

<https://www.dn.se/ledare/signerat/peter-wolodarski-vanskap-byggs-inte-med-hot-och-logner/>